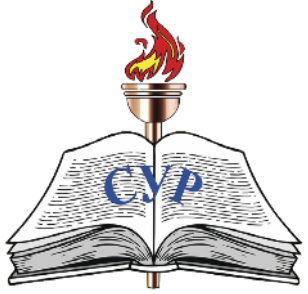

ВІЛЬНЕ СЛОВО

XXXII-й РІК НОВОГО ВИДАННЯ /Н-р 19-20/ ЖОВТЕНЬ 2021 р./ ГАЗЕТА ЗАСНОВАНА 1949 р.

Культурно-просвітницький часопис Союзу українців Румунії

Іван КОВАЧ

ЩЕ ОСІНЬ, НАЧЕ МІДЬ

Ще осінь, наче мідь,
ще осінь, ще вона,
бо небо вочевидь
зника у дні без дна.

Ще осінь серед нас,
немов серед Землі, –
на плечі вона час
пальтом кладе й жалі.

Ще осінь, ще вона –
весілля моїх ран,
ізгіркла і сумна
сорочка сповідань...

Ще осінь закипить
ключами журавлів,
в мені ще зацемить
вона дверима слів...

У номері:

- День виховання
- З діяльності голови СУР і депутата
Миколи-Мирослава Петрецького
- Воздвиження Чесного Хреста
- «Знайти себе у тому краї,
де українство в гарній згоді»
- Говорити з Богом
- Всесвітній день учителя
- Свято сігетських українців
- Інтерв'ю з новим вікарієм УПВ в Румунії
- Аполлінер про українських художників
- Перспективи українського шкільництва
- Як Буковина шанувала пам'ять
Великого Кобзаря в 1911 році
- Івасюкові пісні заспівала Лоредана

День виховання

Завжди виховання мало дуже важливу роль для людини і суспільства. День виховання святкується кожного року 5 жовтня, другого осіннього місяця. Виховання лишається головним шляхом, тому що цінність і традиції передаються з покоління в покоління. Це день, в якому святкуємо день учителів, викладачів, котрі щоденно докладають зусилля навчити дітей добрі діла.

І на сьогоднішній час виховання представляє школу, повагу і правила поведінки. Виховання – це вивчення елементарних речей для того, щоб вижити і бути цивілізованим.

Ще з перших років життя починає виховання. Сім'я несе найбільшу відповідальність за виховання дитини. Від сім'ї починається шлях дитини до пізнання світу. Сім'я – це основа суспільства. Кожна дитина має право на виховання в сім'ї. У школі дітям

допомагають учителі, щоб розвинути мову, творіння, уяву і здоровий розум. Мати сім років з дому дуже важливо, даючи молодим, щоб були виховані і поважали ближнього.

Усі маємо право на виховання, щоб стати людиною у житті. Виховання представляє тісний зв'язок між учителем та учнем.

Виховання дитини – це виховний процес, де ми навчаємо дитину, щоб розвинула вправність спілкування, вираження почуттів, набирання нових знань. Професія вчителя не легка, вона просить багато праці, терпіння бачити своїх учнів щасливими людьми. Дане прислів'я каже: "Вихователь є той, котрий відкриває ворота, а той, котрий має силу заходити, є учень". Виховання стоїть на основі бувшого і сучасного суспільства.

Микола ДУТКА

ОСТРІВ САКАЛІН

Після обіду одного липневого дня ми попросили пана Михайла Лабунця, щоб завести нас на острів Сакалін. Михайло згодився і повіз нас на острів. Але на острів ми не ступили, бо не вільно. Ми його тільки бачили. Виїхали ми з Катирлезу і переїхали через Дунай. Там уїхали в Турецький канал, який був розмежований вербами та очеретами. В лагуні існують колонії пеліканів і диких качок, але ми бачили і лебедів, чапель чи бакланів. Води в цій лагуні мілкі, тому тут їздять повільно. В лагуні можна милуватися-любуватися багатьма видами птахів. Тут гніздяться птахи. А деякі тут і зимують. Також тут багато диких тварин, багато плазунів. Щодо риб, в

лагуні водяться різноманітні види риб і багато видів осетрів. Звідціль вивозили колись кав'яр. Тепер заборонено рибалити осетрів. З лагуни виїхали іншим каналом і направилися до старого підприємства для перевозу риби, тепер занедбаного. Звідціль виїхали в Дунай. Тоді Дунай там мав ширину 500 метрів.

На Дунаї пан Михайло Лабунець розказав нам цікаву легенду про свій край: Кажуть, що тоді, коли світ був спустошений Великим

драгоном (Гігантською Змією), якого ніхто не міг перемогти (убити), появився Святий Юрій, сильний воїн з світлим списом, даним йому Всевишнім. Він довго боровся зі Звірем (Страховищем) по всіх куточках землі й успів своїм списом дати останій удар, та

звір все не хотів ступити в пекло. Пробирав урятуватися.

Драгон дійшов на наші землі і повзав по морю. Його довгий хвіст, як сім слобід, мав сталеві луски і, все рухаючись, прорвав землю, залишивши після себе звивистий канал. Звір зник, а по його сліду залишився канал, якого зараз перебрав Дунай. Потім місцеві люди назвали іменем Святого слободу і русло ріки. Так появилось русло Сфинту Георге (Святий Юрій).

Віргілій РІЦЬКО

З діяльності голови СУР і депутата Миколи-Мирослава ПЕТРЕЦЬКОГО

Підготовка до перепису населення та житла, що відбудеться 2022 року

6 жовтня голова Союзу українців Румунії (СУР), депутат Микола Мирослав Петрецький, провів робочу зустріч з державним секретарем Департаменту міжетнічних відносин (ДМВ) Лаціко Еніке як члена Центральної комісії перепису населення та житла, на тему проведення перепису населення наступного року.

У дискусії, яка відбулася у центральному приміщенні СУР, також взяли участь від ДМВ: Ліліана Бербулеску, голова Служби з питань програм та взаємовідносин з громадянським суспільством і міжнародними організаціями Генерального секретаріату

Уряду та Анамарія Пітер, директор кабінету, а від СУР: Богдан Мойсей, перший заступник голови СУР і Тереза Шендрою, секретар СУР.

Метою зустрічі було визначення шляхів завчасного інформування національних меншин про деталі організації та проведення перепису, щоб кожен представник української меншини зрозумів важливість усвідомлення та декларування своєї етнічної, мовної та релігійної приналежності. Було обговорено й способи організації та проведення опитування, а також права та обов'язки опитаних.

Перепис населення та житла відбудеться

в період березень – липень 2022 року, а учасники заходу обговорили етнокультурні наслідки цього процесу, а також етапи опитування і проаналізували аргументи, чому перепис важливий для етнічних спільнот Румунії.

Обговорення актуальних питань для українців Мараморощини

У п'ятницю, 8 жовтня, голова Союзу українців Румунії, депутат Микола Мирослав Петрецький провів дві робочі зустрічі з представниками компанії Electrica Distribuție Transilvania Nord та, відповідно, Марамурської повітової ради, надзвичайно конструктивні та корисні для представників української громади Марамурського повіту.

Перша зустріч відбулася в штаб-квартирі Electrica Distribuție Transilvania Nord, де він обговорив з Мірчою Гураном, директором Бая-Марської філії Румунської компанії з постачання електроенергії, низку проблем, з якими стикаються населені пункти, де проживають етнічні українці.

З цієї нагоди знову була обговорена незрозуміла ситуація, з якою стикаються мешканці вулиці колишня Каля Ферате в селі Верхня Рівна. Ця вулиця не має електромережі, до якої могли б підключитися мешканці. Проблема не нова і триває вже більше 10 років. Протягом усього цього періоду мешканці вулиці, про яку йде мова, надсилали численні запити та звернення, але досі не мають можливості підключитися до електричної мережі.

Микола Мирослав Петрецький представив Мірчі Гурану всі кроки, вжиті ним, з позиції представника української меншини, для

початку будівництва електромережі по цій вулиці. Він з приємністю констатував, що його співрозмовнику були відомі як направлені ним запити до Міністерства енергетики, так і ситуація на місці. Мірча Гуран сказав, що вже була розпочата процедура щодо отримання необхідних дозволів для підключення мешканців зазначеної вулиці.

Водночас голова СУР порушив питання частих перебоїв з електропостачанням у населених пунктах в долинах річок Рускова та Вишів, а також про незадовільний стан мережі електропостачання у населених пунктах Вишавська долина та Бістра. Мірча Гуран заявив, що йому відомі ці проблеми і запевнив, що він зробить усе можливе, щоб покращити якість послуг, наданих споживачам.

Друга зустріч відбулася Марамурській повітській раді, де представник українців у румунському парламенті мав зустріч із заступником голови ради Дору Александром Лазером. Дискусії були зосереджені на актуальних питаннях, що становлять спільний інтерес для деяких АТО у повіті, в яких більшість населення складають українці, населені пункти, які не отримали коштів після коригування бюджету, здійсненого урядом Румунії. Вони також обговорили питання навчання українською мовою, як у педагогічному ліцеї імені Тараса Шевченка у Сігету Мармацей, так і в інших школах, де вивчається українська мова. Останній пункт дискусії стосувався проблем, з якими стикаються українські церкви в повіті.

Відсутність дров для опалення будинків напередодні зими

Положення, згідно з яким адміністративні підрозділи лісового господарства щорічно займаються заготівлею деревини для господарського користування, яку потім купують громадяни, стало необхідним заходом для реалізації для населення паливних дров, що значно зменшує явище незаконної вирубки лісів, водночас приносячи кошти до державного бюджету.

Але нещодавно мешканці села Поляни Марамурського повіту, розташованому на кордоні Румунії з Україною, де проживають понад 10 тисяч етнічних українців, котре має і значний лісовий фонд, повідомили, що ділянки, надані цього року в експлуатацію для дров'яної деревини, необхідної для опалення помешкань, знаходиться в недоступній для спеціалізованої техніки зоні.

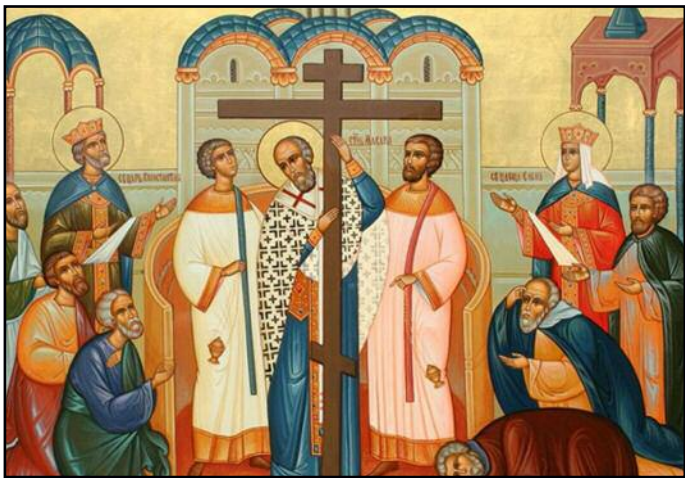
Через це жодна компанія, що має дозвіл на заготівлю деревини в порядку рубок загального користування, відмовляється це робити в цьому районі, а лісове господарство не має достатню кількість людей для заготівлі деревини. Ситуація стає ще більш чутливою тому, що лісове господарство поставило у розпорядження місцевого населення лише 2096 кубометрів деревини для понад 2000 домогосподарств, що значно менше мінімальної потрібної кількості дров на зиму.

З огляду на це, 6 жовтня депутат Микола Мирослав Петрецький попросив міністра Барну Танцоша повідомити, які заходи планує вжити Міністерство охорони навколишнього середовища, вод та лісів, аби мешканці села Поляни не залишилися без дров у холодну пору року.

Воздвиження Чесного Хреста Господнього: історія свята

27 вересня християни візантійсько-го обряду святкують Воздвиження Чесного Хреста Господнього. Воно належить до 12-ти великих свят Східної Церкви.

Історики Східної Церкви вважають, що передусім дві події лягли в основу встановлення цього празника: віднайдення у IV столітті Хреста, на якому розп'яли Ісуса, та його повернення з Персії до Єрусалима в VII столітті.

Саме слово «воздвиження» означає «піднесення», тобто урочистий обряд почитання та прославлення Хреста Господнього.

Щодо віднайдення Господнього Хреста, християнська традиція передала нам кілька різних легенд. Три з них приписують віднайдення Хреста св. Гелені (св. Олені), матері імператора Костянтина Великого. Датою віднайдення Хреста орієнтовно вважають 326 рік. Історики не мають інформації про воздвиження Хреста Господнього одразу після його віднайдення.

Початок празникові Воздвиження дало посвячення храму Воскресіння Господнього, який збудував св. Костянтин Великий на Голгофі в Єрусалимі. Посвячення храму відбулося за єрусалимського єпископа Макарія 26 вересня 335 року. Наступного дня – 27 вересня – відбулося урочисте воздвиження віднайденного Хреста Господнього.

Друга важлива подія, що зробила загальним празник Воздвиження на Сході й на Заході – це повернення св. Господнього Хреста з перської неволі. Перський цар Хозрой у 614 році здобув Єрусалим і забрав Господній Хрест до своєї столиці в Ктесифоні. У 628 році цісар Іраклій (610–641 роки) після своєї перемоги над персами знайшов св. Хрест і приніс його до Єрусалима, де 27 вересня відбулося друге урочисте воздвиження-піднесення св. Хреста.

Оскільки празник Воздвиження нагадував Христове розп'яття і смерть та прирівнювався до Великої П'ятниці, то з найдавніших часів стало традицією св. Церкви в цей день додержувати суворий піст.

У народі це свято називають значно коротше – «Здвиження». З цього дня птахи відлітають у вирій, настають холоди, «земля на Здвиження ближче до зими движиться». За народним уявленням, цього дня не можна ходити до лісу, оскільки у вирій не тільки птахи летять, але й повзуть змії, а тому прогулянка може бути небезпечною.

Адріан ВІШОВАН

Михайло Волошук

ОСІННЯ ПОРА В МОЇМ ВІРШІ ЦВІТЕ

З-за обр'їв різних вже й осінь прийшла
Із своїм сіянням й своєю красою,
Яка вона гарна й яка осяйна,
Зустрілась в садах, як царівна зі мною.

Обняв я її біля яблунь струнких,
І так привітав, як рідну кохану,
Вона мов прийшла, щоб позбувсь я всіх лих,
Й побачить, чи маю в душі якусь рану...

Дивлюсь, як вона окрасила листки,
Які стали наче небесними промінням,
Такими прекрасними ще не були
Навіть ні в дні сонця, ані в дні цвітіння.

Дивлюсь, мов на диво, як осінь горить
В своїх надзвичайних й прекрасних кольорах,
Як в них дух їй сяє і благословить
Сади і поля й усе, що квітне у горах...

Тому я й люблю цю осінню пору,
Яка всіх поетів й митців всіх дивує,
Й художників всіх, але й душу смутну
Своєю красою лоскоче й лікує.

В осінній красі мож всі дива знайти,
Яка сум від усіх в небуття направляє,
Тому я й горнусь до цієї пори,
Яку моє серце шанує й кохає.

Коли починається осінь

Для багатьох із нас стає вже сумно, тому що кінчається місяць серпень і настає вересень. Надворі ранками і ночами відчувається холод. Початок осені завжди чарівний. Повітря прозоре, а небо похмуре, голубе. Восени дні стають короткі, а ночі довші. 23 вересня день і ніч однакові, тому ми називаємо цей день: осіннього рівнодення.

Після цього дня ніч стає довшою, а день коротшим.

Зменшення світла і зміна кольорів у природі вказує, що приходить осінь. Місяць вересень розфарбовує природу. Дивлячись навкруги, природа восени сумна після сонячних днів, починаються осінні дощі. Всі повертаються зі своїх відпусток і приготуються до праці. Невдячні учні, вони думаючи, які гарні були би ще кілька днів канікул. Для школярів осінь важливий період, бо потрібно звикати до роботи на уроках після літніх канікул.

Назва початкового місяця осені пов'язана з буйним цвітінням вересу. Цей місяць пов'яза-

ний з роботою, яка закінчується на полях і городах. Вересень, дев'ятий місяць григоріанського календаря, це початок осені. Вересень одягає природу в різні фарби: червоні, оранжеві, жовті.

Місяць вересень можна вважати і господарем у природі. Високо в небі роблять своє останнє прощання журавлі. Вони нагадують ще раз нам, що прийшла осіння пора.

Із холодним зітханням осінь приносить зміни в кожному куточку природи, який його досягає. Самі, котрі залишаються незмінними, є прозорі води. Осінь покриває землю сльозами, які ми називаємо дощем, які ллються з неба на землю.

Осінь часто можна вважати сумною, сірою, пох-

мурою, самотньою порою. Наш настрій не повинен залежати від пори року. Осінь – це справжнє свято душі, яке може дарувати захоплення від краси природи.

У такому способі можна вважати, що осінь – найкрасивіша пора, це момент відпочинку. Чарівність її дана через жовте-золотисте листя, зелено-іржаве і червонисте листя, яке застеляє землю у незкінченний килим різнокольоровий.

Микола ДУТКА

ЧУЕШ, БРАТЕ МІЙ

Володимир АНТОФІЙЧУК

«ЗНАЙТИ СЕБЕ У ТОМУ КРАЇ, ДЕ УКРАЇНСТВО В ГАРНІЙ ЗГОДІ»

(Штрихи до огляду сучасної української літератури Румунії)

Наскільки українська література Румунії потужна, самотня і цікава, наш читач, на жаль, знає небагато. Тож йому, спрагшому до всього незвіданого чи навіть екзотичного, якогось дня належало відкрити цей материк, освячений іменами Миколи Устияновича і Сидора Воробкевича, Ольги Ко-билянської і Сильвестра Яричевського.

Для історичної довідки наведу ще й такий факт: у міжвоєнний і повоєнний період на теренах Румунської держави опинилася чимала група українських письменників, які в нових суспільно-політичних умовах продовжували творити рідною мовою. Серед них – Сидонія Никорович-Гнідий, Іван Дошівник, Гаврило Клемпуш, Орест Масикевич, Юрій Ракоча, Денис Онишук, Осип Дуда, Ярема Байрак, Микола Козак та ін. А якщо до відзначеного додати ще й те, що в Румунії віддавна проживали українці, які творили власний фольклор, згодом дбайливо зібраний, вивчений і виданий Іваном Ребошапкою, Мирославою Шандро, Іваном Лібером, Вергілієм Річком, Олексом Бевкою, Юрієм Сакалошем, Юрієм Читою, Марією Чубікою-Григораш, Іваном Кідещуктом та ін., то міцні традиції українського письменства в цій державі переконливіше сприйматимуться як закономірні.

Сучасна українська література Румунії представлена кількома десятками поетів і прозаїків, із творчістю яких у певній послідовності – швидше випадковій, ніж тій, що визначається відповідними науковими канонами – хочеться познайомити читачів «Буковинського журналу». У сьогоднішньому числі – Михайло Михайлюк, Іван Ковач і Микола Корсюк.

Вони народилися в різних регіонах Румунії, де компактно проживають українці, але всіх трьох назавжди поєднав столичний топос: кожен із них свого часу закінчив українське відділення Бухарестського уні-

верситету, займався видавничою справою, публікував власні поетичні та прозові твори, уважно і прискіпливо стежив за розвитком місцевого українського письменства. А в останні півтора-два десятиліття їх об'єднав ще й кабінетний простір офісу Союзу українців Румунії, в якому готують до друку періодичні видання: Михайло Михайлюк – «Український вісник», Іван Ковач – «Вільне слово», а Микола Корсюк – дитячий журнал «Дзвоник». Часто у цей простір, щоправда, дуже інтелігентно й ненав'язливо, вторгається молодий талант – прозаїк Михайло Трайста, перевтілюючись у дотепний образ свого літературного героя вуйка Ферішака, щоби розповісти щось нове з життя марамурських гуцулів, звісно, передусім те, що стосується мистецьких тем. Бо той вуйко Ферішак – таки насправді великий мистець, і так, як він, ніхто не вміє творити веселі історії (сподіваємося, що з ними читачі познайомляться в наступних числах часопису).

Кожен із «Бухарестської трійці» виростав на тих традиціях, які в румунській літературі започаткувала творчість Нікити Станеску, Маріна Сореску, Йона Георге, Йона Александру, а в українській – поезія Івана Драча, Ліни Костенко та інших «шістдесятників». Водночас кожного виокремлює власна творча манера й, урешті-решт, місце і значення в українському літературному процесі Румунії.

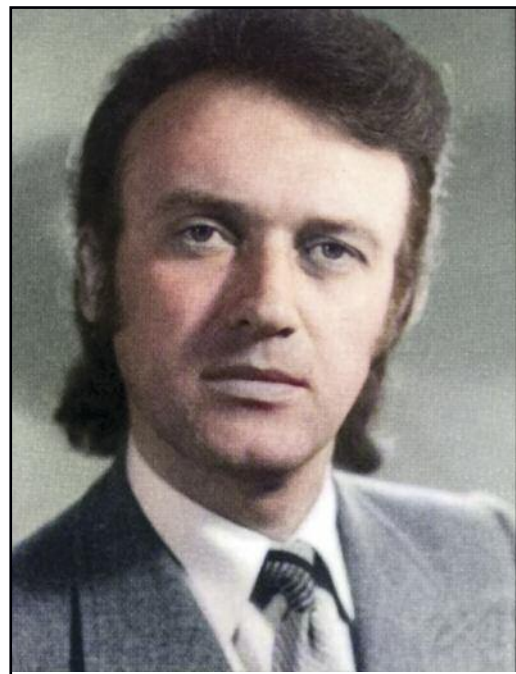
Михайло Михайлюк (нар. 1940 року) заявив про себе як поет, прозаїк, літературний критик, видавець і журналіст мало не півстоліття тому. Попри його увагу не пройшла жодна подія з культурного життя української громади Румунії, а книга «Слово про слово» (1983) і чотири додатки до неї стали першою історією місцевої україномовної поезії.

Як поета, Михайла Михайлюка вирізняє передусім глибока асоціативність, вибудована на вихоплених із плину побаченого картинах, які в контексті твору набувають неповторного смислового наповнення й естетичного оформлення. Як, приміром, у вірші «Розколоте небо» зі збірки «Інтермеццо» (1971): «В очах зомліло / Крижанився біль. / Від блискавок небо / Кололось навпіл. / Морозно щеміло / В суглобах вино, / В агонії серце – / На піках тополь. / Лихоманкою тік / В судорогах озноб, / Я благав часу дзвін / І волав я тривогу: / «Розлуко, не смій! / Далечінь, відступи!» / ...Лиш на груди слова / Впали брилами тьми».

Ускладнена метафорична асоціативність, що переходить у символи, стала образним ладом Михайла Михайлюка. У вірші «Голгофа», який увійшов до збірки «Дзвонар» (1999), через символічний зв'язок між окремими уявленнями, думками й почуттями

поет сформулював власне творче кредо («як предки ловили коней у скіфських степах [...], я приручаю здичавілі слова»): слово має служити вільній людині в її цивілізаційному поступі, в пізнанні справжньої краси життя.

Художній світ Михайла Михайлюка наповнений живою конкретикою і широтою узагальнень у змалюванні буття людини, її помислів і прагнень. Мабуть, тому мистець віддав перевагу іншому творчому амплуа – прозі малих і великих жанрів, яка має значно більші можливості для зображення людського життя в його щоденних побутових виявах. Так з'явилися збірка новел та оповідань «Біле-пребіле поле» (1974), романи «Не вір крику нічного птаха» (1981) і «Міст без поруччя» (1988), книжка етюдів «Криниця під каменем» (2008), побудовані здебільшого на спогадах. У такий спосіб пережите постає ніби в подвійному ракурсі: очима юнака й зрілої людини, яка своїми творчими здобутками та життєвою мудрістю завдячує урокам гуманності, отриманим від різних осіб, а найбільше – від батька, образ якого виписаний з винятковою любов'ю і повагою в наведених тут етюдах.

Іван Ковач (нар. 1946 року) окремою книжкою дебютував у 1972 р. Перша його збірка «Поезії», на думку критиків, стала переломним явищем в українській літературі Румунії, засвідчивши її перехід від традиційного до модерного письма, сходження на новий рівень найновіших мистецьких віянь у загальнорумунському та материковому українському контексті. Цю особливість підтвердили і наступні збірки – «Рівнодення» (1975), «Зав'язь» (1978), «Диво» (1981) та ін. Внутрішній світ, експресію думки і високу естетику поезії Івана Ковача організовують несподівані метафори й порівняння, засновані на оригінальному сприйнятті світу в дивовижних картинах-образах: «половіє жмут акацій, наче сум», «три берізки вигинають при дорозі вечір», «медом висвітлився гай», «на скалки розпалася ніч», «гупає місяць об скло твоїх віч», «клени скрегочуть болінням вогню», «дикий півень висить на місяці кров'ю». Поезії Івана Ковача притаманні інтелектуальне начало, конденсація художньої думки, вивіщення над логікою та емпіричною реальністю, шукання виражальних засобів у підсвідомому прояві.

(Продовження на 10 стор.)

Духовна пожива**ГОВОРИТИ З БОГОМ**

Непорозуміння між людьми вирішуються за допомогою діалогу. Коли не вдається вирішити певний спір, люди звертаються до суду. У християнському житті існує інший рекомендований спосіб владнання непорозуміння, звертатися до Бога. Коли хтось має суперечку з кимось іншим, він молиться за нього. Тобто за нього, а не проти нього, молиться за добро того, з яким він має непорозуміння.

Одна вірна жінка намагалася переконати свого чоловіка повернутися до Бога. Їй не тільки не вдалося зробити цього, але чоловік навіть взяв на сміх її благочестя. Жінка звернулася до священника, кажучи: «Отче, я гарно

говорю з моїм чоловіком про Бога, а він дорікає мені. Що робити?» Священник порадив їй так: «Поменше говори з чоловіком про Бога, але говори більше з Богом про свого чоловіка!» Ви не можете змінити свого чоловіка (дружину) – ви можете змінити лише самого себе і це за допомогою Бога. Нікому не подобається, коли його надмірно повчають.

Проповідувати вдома потрібно, але це треба робити уважно. Найкраще змінити чоловіка чи дружину може наша постійна і щира молитва до Бога, бо Бог чує кожне наше слово. І все станеться за Його волею.

Відповідь на молитву дуже залежить від того, як саме ми молимося. Іноді приходимо

до церкви свічку поставимо, щось поговоримо та пішли і думаємо: все має бути добре, я маю бути здоровим, на роботі все має бути в порядку, діти матимуть успіх. Або тримаємо служебник в руках, але думки хто знає де літають. Ікона перед очима, але вуха наші інде. Хіба тебе Бог почує в той момент, якщо ти не знаєш, що говориш?

А буває так, що молишся, а насолоди від цього немає. Коли спілкуєшся з Богом, тобто молишся, треба дуже уважно ставитися до Бога з думкою, з увагою, щоб відчувати насолоду. До Бога можна говорити просто і щиро, розповідати йому про все, ділитися щоденними радісними моментами, але і невдачами, щось запитувати, просити і дякувати. І тоді Господь Бог дійде до твого серця, відчує, що ти в Нього попросив, і тоді дасть тобі те, що ти попросив.

отець Іван ЮРЧА

Нарада викладачів української мови

Умісяці вересні 2021 року з 1-ого до 4-ого вересня у місті Констанца відбулася нарада учителів, які викладають українську мову. Подія відбулася за програмою, встановленою Міністерством освіти з Румунії в партнерстві з СУР-ом.

Першого вересня учасники прибули о 15:00 годині до міста Констанца, другого вересня 2021 почалося урочисте відкриття, а третього вересня були обговорені теми: міжінституційна співпраця органів державного управління, дискусії про важливість онлайн-платформ та соціальних мереж для освіти, а також державного управління, механізми залучення осіб, зацікавлених у вивченні української рідної мови (створення бібліотек, в тому числі і електронних, у СУР, його філіях та в школах), а також механізми вдосконалення навчального процесу викладання української мови/українською мовою онлайн.

У цій нараді брали участь викладачі з населених пунктів, в яких проживають українці. Протягом чотирьох днів були обговорені

теми на 2021-2022 навчальний рік, що стосується студіювання рідною мовою, становище освіти українською мовою, аналіз виховного навчального процесу до предмету українська мова та література, вдосконалення навчального виховного процесу для викладання української мови в середовищі онлайн, презентація способу залучення коштів з європейських фондів у місцевостях, де проживають українці.

Участь у заході «Роль української жінки у збереженні етнічної, мовної та культурної ідентичності» була упорядкована Організацією жінок-українок у рамках СУР. На цій нараді були присутні голова СУР, депутат Микола-Мирослав Петрецький, із шкільного інспекторату Марамурського повіту Йоан Мунтян, директори шкіл, в яких викладається українська мова та вчителі української мови.

Головна тема цієї наради була – «Роль освіти та державної місцевої організації у збереженні української самобутності». Найголовніша роль у нашому житті є освіта. Вона

визначає, ким хочеш стати у майбутньому. Із освіченою людиною цікаво розмовляти та спілкуватися. Все, що ми учимося, дуже важливо, тому й значення освіти в житті людини дуже важливе.

Микола ДУТКА

ШКОЛА У МИНУЛОМУ І СУЧАСНОМУ

Школа це найголовніший навчальний заклад з життя підлітків. Вона нас навчає, щоб ми стали людьми у своєму житті. Це місце де ми здобуваємо особистість. Школа не є однакова. Вона постійно змінюється. Ця зміна залежить від покоління учнів. Щоб школа була сучасною треба побудувати навчання на принципах партнерства.

Пригадаючи тепер 20 років у заді, школа перейшла через багато величезних змін. Найкраще ми даємо собі справу, дивлячись на нових поколінь, котрі заходять до школи або ті котрі виїжджають з школи.

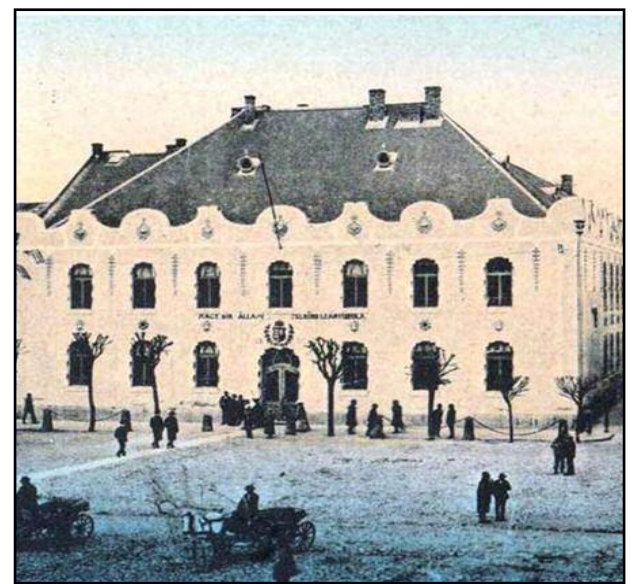
Школа зосереджується над учнем і його вимогах. Світ був призвичайний з різноманітними формами авторитету і не уявляє собі вільність, яка є дана сьогодні. В школі деякі викладачі були строгі, і наука була наукою. Після закінчення школи твоє місце роботи було забезпече-

не. Після революції діла змінилися. Виховання отримується по перше від батьків. Учень, який навчався у школі у минулому мав скромну поведінку і скромний одяг. Учень міг набирати інформації лише з школи, підручників або бібліотеки.

Учень, який тепер навчається у школі має всякої технології, але де коли не використовує де потрібно. Деякі учні вважають себе, що вони відважно відповідають, коли відчувають що вчитель не має правду, хоча він має правду. Співпрацювання в групі є головне. Спілкування між учнем-викладачем та батьком теж має головну роль у суспільстві.

Протягом цілого життя людина отримує експеримент, переживає ряд подій, які дають забезпеченість і майбутність. Навчання в школі має бути цікавим, щоб діти йшли до школи і запитали: „Що ми будемо нового вчитися?”

Суспільство з якого ми беремо участь, стара-

ється навчити наших учнів, щоб стали добрими громадянами і з повними правами.

Школа насамперед це пам'ять традиції наступних поколінь. Це педагоги, які щодня переступають поріг і сіють доброго зерна.

Микола ДУТКА

ВСЕСВІТНЬКИЙ ДЕНЬ УЧИТЕЛЯ

Щорічно 5 жовтня, з ініціативи ООН, відзначається Всесвітній день вчителя, який був заснований в 1994 році. Всесвітній день учителя відзначають понад 100 держав світу, хоча деякі країни мають також національний День вчителя, зокрема й Румунія - 5 червня. Всесвітній день вчителя - професійне свято всіх вчителів, викладачів та працівників сфери освіти. У цей день відзначаються роль і заслуги вчителів у процесі якісної освіти на всіх рівнях, а також їхній неоціненний внесок у розвиток суспільства.

Діти, які належать до української меншини в Румунії, мають можливість навчатися рідною мовою або вивчати українську мову в школах у містах і селах, де українці становлять значну частку від загальної кількості населення такого населеного пункту, зокрема у повітах: Марамуреш, Сучава, Тіміш, Караш-Северін, Арад, Ботошань, Сату Маре і Тулча. Їх виховують добре підготовлені викладачі, які плекають любов до Батьківщини, а також до рідної мови, народних звичаїв і традицій.

Анка Майданюк-Штюбіану, яка викладає вже багато років українську мову в селі Балківці Сучавського повіту, розповідає про роль школи та вчителя у навчанні та вихованні дітей: «З покоління у покоління виховання передається молодим нащадкам із любов'ю та надією. Батьки, дідуся прищеплюють перші паростки виховання у душі дітей, а потім важлива місія подається школі. Школа з давніх-давен вважається просвітителем, це інституція де вихователь забезпечує безупинність, продовження виховання суспільства, він дбає, щоб «золота нитка, яка веде з давніх давен не обірвалася». Кожна школа дбає, щоб її учні отримали солідне виховання, здобули знання із різних предметів, але тимчасово старається прищепити солідні моральні принципи, необхідні майбутньому дорослому громадянину. Так, і в нашій Балківській школі викладачі плідно працюють на користь нашого

майбутнього, тому що наші сьогоднішні учні це майбутні дорослі, від яких залежить «повага чи зневага до нашого роду». Ряд шкільних подій, які ми проводимо з учнями мають глибоку ціль для формування їхнього характеру. Нашими шкільними заходами ми стараємось усвідомити учнів, що виховання має вирішальну роль у житті людини, від цього залежить освіченість, мудрість, повага. Можна стверджувати навіть, що справжня людина це результат виховання. Ми також вчимо наших учнів усвідомлювати свою ідентичність.

9-го листопада відзначаємо День української мови в Румунії. Нам, українцям із Румунії властива двомовність: крім рідної, української, добре володіємо румунською мовою, за допомогою якої удосконалюємо нашу освіту й здобувши різні професії допомагаємо для розвитку рідної держави Румунії. Для нас рідна українська мова це ключ відродження рідної ідентичності, це наше коріння. Молодим поколінням необхідно прищепити гідність, повагу і щирість відносно рідної мови. Також усвідомити учнів, що етнічна ідентичність це природжений дар, вона тобі надається, не дістаєш протягом життя, і залежить від свідомості кожної людини як використовує такий цінний дар і як ставиться до неї. Ми виховуємо також патріотизм. Справжній громадянин це людина, яка відчуває почуття любові та поваги до рідної держави, поважає культуру та звичаї. Все залежить від батьків та вчителів. У ранньому віці набагато легше полюбити свою батьківщину ніж у дорослому віці, тому треба виховувати ці почуття у дітей з самого їхнього дитинства. Ми навчаємо дітей поважати та зберігати свої традиції та звичаї. Кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група має свої звичаї, що виробилися протягом багатьох століть і освячені віками. Звичаї, як і мова, виробилися протягом усього

довгого життя і розвитку кожного народу та об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю. В усіх народів світу існує повір'я, що той, хто забув звичаї своїх батьків, карається людьми і Богом. Він блукає по світу, як блудний син, і ніде не може знайти собі притулку та пристановища, бо він загублений для свого народу. У Балківській школі ми організуємо різні заходи з нагоди Великодніх свят, Різдва чи інших свят, з метою навчити учнів поважати та зберігати рідні традиції та звичаї, які є зв'язком між поколіннями. Це ключ відродження нашої ідентичності. Місія викладача це навчати і повчати. Навчати любити, навчати впізнавати любов, навчати бути щасливим – це значить навчати поважати самого себе, навчати людської гідності».

Учитель у більшості людей асоціюється саме з дитинством, юністю, навчанням у школі. Праця вчителя в усі часи була в пошані, оскільки вона

покликана нести людям найголовніше багатство – знання. Вчителька Ледія Співалюк з села Вишівська Долина Марамуреського повіту, яка понад 37 років викладала українську мову та літературу, вважає, що «учителем треба народитися»: «Бути вчителем не так вже просто, і не дано кожному, він повинен прищепити інтерес до навчання, знайти найкращі якості в кожному з учнів і розвинути їх. Учителем треба народитися! Він повинен бути сам вихований, щоб виховувати інших. У житті людини є свій учитель. Це професія дуже нелегка, але педагоги це люди, які відіграють велику роль у формуванні особистості. Кожний вчитель усвідомлює, яку величезну роль несе, йому доводиться невтомно працювати, аби навчити дітей різних наук, допомогти пізнати світ. Він може достукатися до кожної дитини, передати їй свої знання, стати другом, показати світ з іншого боку, відкрити раніше непомітні якості в кожного з учнів, він стає наставником і тим, до кого можна звернутися за допомогою. Часом вчителі жертвують своїми інтересами, віддають всі сили своїм учням. Для таких людей це не просто професія, це покликання. Першим прикладом для життя, першим наставником і вчителем для будь-якої людини є його батьки, але виховання дитини продовжується в школі, бо тут дитина набуває перший досвід перебування в суспільстві. Перший вчитель початкових класів залишається для людей справжнім другом, про якого згадуємо навіть і в похилому віці. Вчителі, яких ми вважаємо хорошими, залишаються з нами в пам'яті назавжди так само, як і ті, хто нам найбільше не подобався. Кожен з них залишає величезні сліди в нашому житті, кожен з них, хтось більше, хтось менше, – джерело знань, з якого ми черпали і повинні далі черпати. Багато професій народжуються і вмирають, але серед вічних професій учительська посідає особливе місце: вона початок усіх професій (на жаль, одні цього забувають). Головне призначення вчителя, між іншим, – навчити людину бути Людиною, бо особливий вплив на особистість дитини має, як вже знаємо, перший вчитель, який дає перші і дуже важливі знання, допомагає вступити в доросле життя, навчає любові до Батьківщини, до рідної мови, до ближніх, вкладає моральні поняття в душі учнів. Якщо вчитель має любов до своєї професії, він буде хороший вчитель, а якщо додасть і любов до учнів, як батько й мати, він – досконалий вчитель.»

(Продовження на 10 стор.)

Христина ШТІРБЕЦЬ
Всесвітня Служба Радіо Румунія

СВЯТО СІГЕТСЬКИХ УКРАЇНЦІВ

Упонеділок, 27 вересня, Сігетська українська православна церква святкувала свій храм – «Воздвиження Чесного Хреста». Тому що минулого року сігетські вірники не мали можливість відсвяткувати це торжество через сучасну пандемію, цього року ми дуже чекали цього празника.

Для організування цього Престольного Свята, наша парафія мала повну підтримку Союзу українців Румунії. Цьогорічний храм був відмінний, тому що, на запрошення настоятеля от. Вікарія Миколи Лаурука, брали участь майже всі українські православні священники Мараморощини разом із румунськими священниками з Сігету, близькими до нашої церкви.

Ми закликали всіх паломників, які брали участь на цім храмовім святі, поважати сучасні правила, яких диктує світова пандемія Covid-19, для нашого здоров'я і щирозсердечно дякуємо їм, що зрозуміли, яке це головне для кожного з нас і для суспільства.

Ми були дуже раді мати в нашій церкві пана Депутата Миколу-Мирослава Петрецького, голову Союзу українців Румунії. Він парафіанин сігетської церкви, до якої заходить помолитися будь-коли має часу. Знаючи, що він був присутній тими днями у Банаті, на різних подіях СУР-у, ми раді, що мав можливість бути на цьому головному святі сігетських українців. Теж з нами був і пан Мирослав Петрецький, голова Мараморської філії СУР-у, якому сердечно дякуємо і за допомогу організувати цей празник.

Майже перший раз після Революції, в сігетській церкві були разом і Міський мер Сігету і Заступник міського мера. Надіємося, що вони будуть співпрацювати з Союзом Українців Румунії для добробуту сігетських і мараморських українців.

Дякуємо Господові за цьогорічний празник і сподіваємось, що тоді, коли вже забудемо про пандемію Covid-19, відсвяткуємо урочисто це свято українців з Мараморощини.

от. Маріус М. ЛАУРУК

Осінні звичаї в українців

Життя українців і об'єднані традиції різноманітні і цікаві, не втрачаючи свою красивість і яскравість. Душа цього народу відображається в піснях, танцях і національних костюмах. Свято урожаю це народне свято, яке зв'язане із закінченням жнив. Свято врожаю відзначається у день Різдва Пресвятої Богородиці.

Тому їй дякували в цей день за зібраний урожай, вважаючи, що вона є покровителькою землеробства. Щодо свята врожаю, воно включає традиційні хліборобські атрибути, як обжинковий вінок, пшеничний коровай прикрашений вишитими рушниками. Осінь це важ-

лива пора року, тому що йде збирання урожаю, підбиваються підсумки року і наближення підготовки до зими.

Обряди і звичаї це частина культури кожного народу. Вони нас супроводжують протягом усього життя. З давнини осінь була часом для різних святкувань.

Традиційні свята українців пов'язані з порами року. Кожна пора року має свої специфічні особливості.

Головним моментом осіннього циклу були звичаї до завершення урожаю. Покрова накриває траву листям, землю-снігом, воду-льодом, а дівчат вінцем. За народною традицією, Покрова – це плеяда осінніх свят, що відводить підсумок господарському, хліборобському року. В народі говорили: «Пречиста мати засіває, а Покрова збирає».

Треба мати велику повагу до тих людей, які працюють у землеробстві, тому що свято урожаю це свято подяки землі, природі і трудівникам. Осінь можна назвати порою свят, починаючи з винних фестивалів у вересні та жовтні.

Найкраща легенда осені це повість іржавого листа. Багато звичаїв і традицій були вигадані із прадідів, але дотепер більшість із них є спостережені в наш час. Осінній ярмарок це завжди свято веселощі та смачні гостинці.

Українці навчилися зрозуміти природу, притягати красивість. Головна характеристика української національності є любов до праці, землеробства.

Микола ДУТКА

Інтерв'ю з новим вікарієм Українського православного вікаріату в Румунії, отцем д-ром Миколою Лауруком

– Преподобний отче Миколо Лаурук, в першу чергу, дозвольте привітати Вас з обранням вікарієм Українського православного вікаріату в Румунії, після виходу на пенсію отця вікаря Івана Піцури. Спочатку розкажіть, будь-ласка, коротенько про Український православний вікаріат в Румунії. Коли він був заснований? Кому підпорядковується? Про осідок. Скільки парафій охоплює?

– Український православний вікаріат був заснований 1948 року і діяв коротенько. Від 1952 року він був перетворений на протопопіат з осередком у селі Поляни і так діяв до 1990 року. Отець Іван Піцура замінив отця Бойка, котрий був протоієреєм українського протопопіату. Від 1952 року до 1990 року цей протопопіат належав до Клузької румунської православної єпархії. Український протопопіат був тоді єдиною установою, яка служила етнічним українцям, тому що 1963 року розсунулися всі школи на українській мові у Румунії. Український вікаріат був відновлений 1990 року, відразу ж після революції. Його осідок знаходиться в місті Сігету Мармаціей Марамороського повіту та належить прямо до Румунської патріархії. На даний момент до вікаріату належать два протопопіати: Сігетський протопопіат, якого очолює тепер отець Петро Рахован та Банатський протопопіат, яким керує отець Петро Росоха. Належать до вікаріату 29 парафій: 15 з Мараморощини та 13 з Банату, а також Бухарестська парафія, яка записана до Марамороського протопопіату. Також маємо три монастирі: два в Мараморощині (в селах Русково та Верхня Рівна) та один в Банаті.

– Українська православна церква «Воздвиження Чесного Хреста» в Сігету-Мармаціей Марамуреського повіту, де Ви служити вже понад 30 років, відзначила 27 вересня 2021 року своє храмове свято. Хто відслужив святу літургію? Хто був присутній на цьому святі?

– Це було відмінне свято для нас. Цим роком ми були свідками двох чудес стосовно нашого храмового свята. По-перше, Господь Бог подарував нам прекрасну погоду і могла взяти участь велика кількість людей, маючи на увазі той факт, що минуло року через пандемію ми не організували храмове свято. Був великий собор - 23 священники. Була приємна атмосфера і нам вдалося відслужити святу літургію дуже гарно, співаючи ектенії на два голоси. Був присутній і отець Іван Арделян, якому завдячується цей спів священників на два голоси. Інше чудо стосовно храмового свята стосується нашого церковного хору, який був на Міжнародному фестивалі релігійної пісні в Польщі та якому вдалося повернутися додому на час, щоб брати участь у святій літургії, після того як пройшов майже 2000 кілометрів.

– З якими установами співпрацює Український православний вікаріат Румунії?

– Насамперед ми маємо тісні зв'язки з Румунською патріархією, з Блаженнішим Патріархом

Даниїлом. Минулими днями відбулися теж гарні події, а саме посвячення монастиря у селі Русково, відправлення архиєрейської літургії у Верхній Рівні, де був встановлений новий священник Юрій Чінар, після виходу на пенсію отця Юрія Албічука, потім була відслужена гарна вечірня єпископом патріархським вікарієм Варлаамом Плоєштянул, який відмітив у інтерв'ю Сігетському телебаченню, що наші українські православні парафії є динамічними парафіями. Потім маємо тісні зв'язки з Союзом українців Румунії, якому висловлюємо щире подяку за надані кошти для участі нашого хору «Благовісник» у Міжнародному фестивалі релігійної пісні у Польщі та за кошти для організування храмового свята. Потім бажаємо, щоб наш вікаріат мав тісні зв'язки з школами, щоб викладалася релігія українською мовою, щоб продовжили співпрацю з єдиним Українським ліцеєм в Румунії імені Тараса Шевченка в місті Сігету Мармаціей.

Також бажаємо мати тісні відносини з меріями кожного села, де розміщені наші парафії. Ми дуже вдячні, що на святі у Сігеті були присутні мер міста Васіле Молдован та його заступниця Данієла Івашку, голова СУР Микола Петрецький, голова Мараморської філії СУР Мирослав Петрецький.

– Скажіть, будь-ласка, якими є головні пріоритети вікаріату на наступний період?

– Бажаємо, щоб вікаріат мав свою веб-сторінку, щоб про нашу діяльність зналося по всій державі, та навіть закордоном. Так само бажаємо оновити журнал вікаріату «Благовісник». Нам потрібно також зробити аудіо- чи відеозапис з нашими ектеніями на два голоси, тому що це залишиться молодому поколінню. Так само бажаємо організувати конкурси на релігійну тему по наших парафіях серед учнів і тим відмінним вручати премії. Минулими роками на кошти Сігетської парафії ми організували гарні конкурси з учнями Українського ліцею ім. Тараса Шевченка з Сігету. Бажаємо організувати також курси для наших дяків, для співців, тому що відчувається велика потреба. Так само бажаємо робити пожертвування для Румунської патріархії. Бажаємо приділяти особливої уваги нашим монастирям та Бухарестській українській православній церкві, щоб мала власне приміщення, там де після отця професора Дмитра Колотило,

який вийшов на пенсію, служить тепер отець Володимир Малкович. Якщо нам вдасться, ми хочемо заснувати ще 1-2 українські парафії у Тирнові та Дуді в Арадському повіті, де проживають багато українців. Це був би для нас великим успіхом, тим більше що румунський архиєпископ Тімотей згідний дати благословення для організування цих парафій.

– Ви є автором багатьох книг, сотні статей в українських газетах, що видаються Союзом українців Румунії та в румунських газетах, навіть іноземних. Розкажіть коротенько про цю сторону Вашого життя.

– Бажаю продовжити цю діяльність, можливо, не у такій великій мірі, як було дотепер, тому що я маю дуже багато проблем розв'язувати як вікарій, але хочу щоб не зів'яла ця моя дія, тому що я дуже велику втіху маю, коли знаходжуся вдома у моїй бібліотеці. Бажаю далі співпрацювати з тими самими часописами, з якими я працював дотепер від Союзу українців Румунії, з Пряшева (Польщі), де я захистив мою докторську роботу, з України та з румунськими газетами. Бажаю готувати відповіді на питання, які ставлять нам люди, котрі цікавляться дуже серйозно щодо їхнього духовного життя. Нехай Господь Бог допоможе всім нашим вірним, щоб не зів'яли у вірі. Нехай Господь Бог допоможе щодо перепису, який стоїть перед нами, щоб ми не встидалися своєї нації.

– Широ дякую за розмову, бажаю Вам міцного здоров'я, благополуччя та успіхів у Вашій нелегкій та важливій праці!

Отець доктор теологічних наук, вікарій Микола Лаурук народився 24 жовтня 1953 року в селі Верхня Рівна Мараморського повіту, де компактно проживають етнічні українці. Вищу освіту здобув на Богословському університеті міста Сібіу (1975-1979). 1999 року захистив докторську дисертацію на Православному богословському факультеті Пряшівського університету. З 1980 по 1990 роки був парохом Української православної церкви «Сшестя Святого Духа» села Русь-Поляни. Починаючи з 1990 року є парохом Сігетської православної церкви «Воздвиження Чесного Хреста». З 1990 до 2021 року отець Микола Лаурук був радником Українського православного вікаріату Румунії, а у 2021 році був обраним вікарієм Українського православного вікаріату Румунії. Написав численні книги, сотні статей в українських, румунських та іноземних газетах. Серед його книг слід відмітити: «Навчання Апокаліпсису» - 1996, «Еклезіологія в Апокаліпсису й у соборних посланнях святого Йоана Богослова» - 1999, «Шість таємних слів Святого Письма» - 2017, «Хай воскресне Бог» - 2020, «Доповіді, статті, проповіді» - 2020, «Акафісти Святого Паїсія Величковського».

Христина ШТІБЕЦЬ
Всесвітня Служба Радіо Румунія

ЧУЕШ, БРАТЕ МІЙ

Володимир АНТОФІЙЧУК

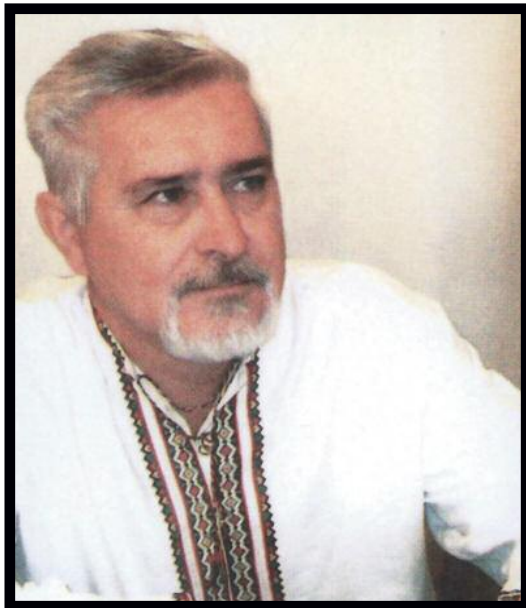
«ЗНАЙТИ СЕБЕ У ТОМУ КРАЇ, ДЕ УКРАЇНСТВО В ГАРНІЙ ЗГОДІ»

(Штрихи до огляду сучасної української літератури Румунії)

(Закінчення. Поч. на 5 стор.)

Ці та інші прикметні риси стилю поета відбилися у чудовому вірші «На дзвіниці» із збірки «Зав'язь», який чарує експресією вислову та загадковістю сюрреалістичних образів: «На дзвіниці висів місяць – / без умов, / сови випили той місяць, / наче кров. / А об небо бився сокіл, / мов огонь, / а той сокіл був не сокіл, – / кулі грань. / Ой, чом гори нависають, / наче сніг, / чом, ой, пашу сонця крають / солов'ї? / Чом роса в повітрі ллється / лоскотом? / Чом з грудей брунькує-тчеться / явором?»

Особливістю поетичного світу Івана Ковача є його постійний, безупинний рух, змінність, розвиток. Це поет, який не створює власних традицій, не знає самоповторів, постійно йде до неосяжних обривів досконалості. У його творчість останнього

десятиліття потужним струменем увірвалися молитовні інтонації. Особливо це пока-

зово для його найновішої книжки «Потойбіч рубінових небес» (2009), яку журнал репрезентує добіркою віршів.

Молитовна забарвленість поезії Івана Ковача йде від суто містичного почуття, безмежного благоговіння перед величчю Творця, щирого прагнення наблизитися до осягнення Його краси й гармонії. Подібне можна сказати і про молодшого поетового побратима Миколу Корсюка (нар. 1950 року), особливо про його збірку «Яйце-райце» (2005). В одному з її віршів, який вражає своєю відвертістю у сприйнятті невідворотного і смиренністю перед Божою волею, читаємо: «...Господи, щодень крих-тію/ перед життям і вічністю Твоєю, / перед сльозою й небесами, / що розпросторились між нами, – / межа – як непроникна суть, / що душу ятрить. Господи, / ізглянься із Своїх висот, – / незрячий я в душі моїй... / Та все ж поволі, ну, поволі / я наближаюся туди, / де не перейти межу / Твої вічності, о Боже!

Власне, роздуми про швидкоплинність людського життя, про його доконечність пронизують усю творчість Миколи Корсюка, якій притаманне філософсько-інтелектуальне наповнення. У ширшому розумінні цього поняття – це дуже високої проби лірика, центральне місце в якій посідає образ-сим-вол, через який передається сконденсований зміст людського буття в його найскладніших, драматичних, а то й трагічних проявах.

ВСЕСВІТНІЙ ДЕНЬ УЧИТЕЛЯ

(Закінчення. Продовження з 7 стор.)

Знагоди Всесвітнього дня учителя депутат Микола-Мирослав Петрецький, голова Союзу українців Румунії виступив з декларацією з трибуни Парламенту Румунії, в якій підкреслив: «5 жовтня ми відзначаємо Всесвітній день учителя, який щорічно збирає мільйони учнів та батьків по всьому світу, щоб віддати належне всім учителям, роль яких життєво важлива для соціальної, економічної та інтелектуальної реконструкції кожної країни, гарантування успіху у світі, заснованому на постійній конкуренції з собою та з іншими. Залишаючи осторонь святковий символізм цього дня, кожен член нашого суспільства повинен також замислитися над труднощами, з якими стикається освіта. На жаль, пандемія SARS-Cov-2 глибоко вплинула на освіту. У цьому контексті тим більш значним є внесок вчителів в систему освіти для підтримки вразливого населення, відновлення очного навчання у школах та забезпечення надолуження прогалин у навчанні. Тому пошук учителів та забезпечення належної оплати їхньої праці й мотивації належних умов підвищення кваліфікації, доповнених достатніми освітніми ресурсами та матеріалами, одночасно з удосконаленням освітньої системи шляхом планування якісної інклюзивної освіти для ВСІХ дітей, мають стати нашими пріоритетами на найближчі роки, як базовий принцип забезпечення кращої освіти та кращих шкіл, в тому числі в часи кризи. Ми не повинні забувати, що школи не є полем політичної боротьби, вони є місцем академічної освіти, навчання дітей соціальних та емоційних навичок, місцем взаємодії та соціальної підтримки, а зусилля, докладені вчителями, директорами шкіл, пред-

ставниками системи освіти, які відповідають за забезпечення якості освітнього процесу, особливо в цей період, були і є величезними, тому наша вдячність їм за це, за їхній внесок, має бути сумірною! З Днем учителя вас, шановні освітяни!».

У Всесвітній день учителя ООН пропонує всім громадянам на хвилину задуматися про те, як змінив їхнє життя гарний учитель. Ось що сказала вчителька Анка Майданюк-Штюбіану про роль, яку відіграли вчителі, зокрема української мови, в її житті: «Літа плывуть рікою і залишаються тільки гарні спогади про бувших викладачів, які вплинули на мій професійний розвиток та з любов'ю посадили в душу: цікавість до української мови, – це пані Джорджета Штефан у початкових класах, – любов до рідної мови – це пан Євсєбій Фрасенюк, знаменитий викладач та керівник, – бажання удосконалити рідну мову – це покійний пан Корнелій Регуш та пані Аспазія Регуш – премудрі професори. Кожен з них залишив добре, щире слово у моїй душі. Щиро їм дякую та з повагою кланяюсь перед їхньою працею».

Про вчителів, які залишили сліди в її житті розповідає пані Ледія Співалюк: «Для мене дуже добрим прикладом була пані вчителька Юлія Грінь у Сігетському ліцеї імені Драгоша Воде, в якому я вчилася, тому що її педагогічна майстерність, доброзичливість і мудре ставлення та любов до учнів допомогла мені продовжити навчання української рідної мови на Факультеті іноземних мов у Бухаресті й стати викладачем. Вона вміла прищепити інтерес до навчання, знайти найкращі якості у кожному з учнів, між якими і я. Я рада, що у мене є учні, які також стали викладачами української мови. Правда не можу забути і вчителів початкових класів: Анну Шорбан або покійного Миколу

Лазарчука і на факультеті професорів Івана Ребошанку, Ласло Коцюк, Дана-Хорію Мазілу і всіх тих, хто допоміг мені вдосконалити моє навчання і бути, я думаю, добрим викладачем протягом 37 років. У мене були добрі результати з учнями на Олімпіаді з української мови, а також на Конкурсі декламування української поезії. Ми повинні дякувати своїм учителям за їхню працю, за ті зерна знань, що вони сіяли протягом багатьох років у наші серця (і продовжують свою педагогічну майс-

терність), за їхню любов і турботу! Хай засіяні ними знання заколосяться щедрим урожаєм! Побажаймо всім учителям міцного здоров'я, натхнення, поваги та любові, удачі та успіхів. Тим, які відійшли у вічність, – вічна пам'ять, хай земля буде їм пухом!».

З нагоди Всесвітнього дня учителя бажаємо всім учителям міцного здоров'я, натхнення, успіху та щоб радували своєю роботою якомога більше поколінь!

Михайло МИХАЙЛЮК

ВІЧНИЙ ТАТО

Для нас тато не був ні молодим, ні старим. Для нас тато був вічним. Хіба не народився він у кінці дев'ятнадцятого віку, хіба не воював у першій світовій війні австрійським вояком? Ось фотографія на стіні у різьблених рамцях, а в шкатулці в криденці – солдатський хрестик і медалі від самого цісаря. Хіба не був ранений у тій війні кулею москальською, яку й тепер носить у клубі, хіба не пролежав цілі місяці в госпіталі в Москві, де лютували такі морози, що ворони падали з дерев замерзшими грудками? Хіба не мучився у полоні в азійських степах і повернувся додому аж через сім років? Хіба не наближався кінець двадцятого сторіччя, а він, змурувавши десятки хат на рідних Руснаках і в сусідніх селах, вибивши сотні кам'яних хрестів, які лісом стоять на цвинтарі, що через дорогу від нашої хати, на цвинтарях близьких і далеких сіл, не покидає своєї мулерки? Хіба по ті хрести не приїжджають возами газди з далеких околиць, іноді аж з-понад Пруту, бо що вийде з-під рук Ілька-майстра, смерті не має, – стоятиме в узголов'ї покійника до самого пришествя Божого? Хіба не приходять вчені інженери питатися, скільки-то цегли піде на школу або церкву, бо він, Ілько-мулер, який ледве вміє підписатися,

якщо йому скажуть величину будівлі, покмітить, відміряє метром і скаже: стільки і стільки. Хіба не звів своїми руками трьом старшим донькам хати, в яких ростуть його внуки?

Ми, його діти, аж восьмеро, від двох дружин, росли. Старші обзаводилися сім'ями, ставали у свою чергу батьками, а тато – дідом, менші ходили до школи, дорослішали, пускалися у велике життя, та він, наче важче налягаючи на ногу з кулею від москаля у ній, з трішки побляклими синіми очима, далі гарував на господарці, коло своїх хрестів. А ми, діти, не задумувалися, скільки йому літ, бо він був.

Лише іноді, святої неділі, коли робити гріх, замівши березовою мітлою подвір'я, поголившись і обмившись до пояса, надівши чисту сорочку, тато присідав на лавочку під хатою і запитував когось із домашніх: «А Федюка старого шше виділи? Лиш він старший від мене на пару років. Та не, є шше оден на Татарщині, і він був на першій війні».

У такому разі ми винувато прикидали в думці: а скільки татові років? Ага, полегшено зітхали, йому ще не так багато, нарік буде лише вісімдесят.

До тих пір ми скромно святкували татові «патрони» на Святого Ілія, коли досягають

перші літні яблука. Мама різала курку, купували пива, чи варили домашнє, а в дарунок татові давали нову сорочку або светр, вінчували. Потайки він радів увазі, але не виказував її. «Клопоту не маєте?», – начебто докоряв, попиваючи пиво і пригадуючи молоді літа, коли смачнішого пива, ніж у Байля (німця, котрий мав у Сереті броварню), не було на світі.

А тепер ми «змовилися» не чекати Святого Ілія, а в березні, місяці народження тата, відсвяткувати його 80-річчя. Я напросився у відрядження на Буковину, найменша сестра приїхала із Сучави, прийшли старші сестри, які жили тут, на Руснаках, і позасідали за накритий стіл. Кожний підніс татові якийсь дарунок, та найбільше «показалася» найменша донька Штефка із Сучави. Вона піднесла татові розкішний букет квітів...

Ніколи не забуду, як тулив тато до грудей ті квіти, мабуть, перші в його житті.

Бо на своєму довгому віку всіляку шану мав: медалі від цісаря за хоробрість на полі бою, на весіллях хусткою чи рушником перев'язували його як почесного столянина, баба-повитуха підносила йому, як божий дар, кожную новонароджену дитину, чарку чи пляшку підносили вдячні люди за сумлінну роботу, а щоби квіти, як панові, такого не бувало, – промовляли його натруджені руки, які тулили до грудей квіти, промовляли його очі...

(Після того, як на 93 році життя батька не стало (1982), я написав два вірші (перше і друге «Інтермеццо» до сповнення ним 91 і 92 літ. А третє «Інтермеццо» вилилося в цілу поему «Дума про батька»).

Микола КОРСЮК**В законі давнім**

Обрізують дерева у саду...

І стелиться солодка, аж весняна,
Димчаста опрядь, мов п'янка омана,
Чіпляючись за вітку молоду,

З якої поміж листям, наче рана,
Розтулиться у світ всім на виду,
Зринаючи у просторінь біду,
Холодна квітка біла чи рум'яна.

А потім цвіт осиплеться пустий,
Спливе, як дим гілок, у потойбічність,
Явивши плоду зав'язь запашний -

Святу життя непересічність;
І знов зав'язується світ новий
В законі давнім, наче сива вічність.

Вже буде осінь...

Вже буде осінь, буде пізня осінь,
Терпка до болю, блякла й без прикрас,
Як ми повернемось душею в проси́нь,
В далеку проси́нь, де не буде нас.

А буде тільки сон сумний снувати
Смугляві тіні в стиглих сумерках,
Й смугасте світло смутно-сивувате
Пасмом осмути тьмітиме в очах,

Мов суті сушої щемка розгадка,
Поза якою тільки пустота
Звабливим чаром, наче давня згадка,
Тривожним скриком у душі зроста.

Зроста і пророста провісним карбом,
Прокляттям в душу боляче вкипа –
Клеймом одвічним і єдиним скарбом,
Чим нас таврує маята скупа.

Скупа й сліпа, немов яса небесна,
Що в передмить осяяння святу
Смерчем спажнувши, перелесна,
Дарує нам саму лиш темноту.

Тож буде осінь, буде пізня осінь,
Остання осінь в просині, мов сум;
На глум – як досі: в синім суголосі,
Але без дум, без сумнівів й задум.

Господи Всевишній,
чом стався я отут
нікому непотрібний?
Бджола літає,
і шумить усе зелене,
світи кружеляють
до очманіння
і небеса всі квітнуть,
аж щемко осипається
душі преніжна скань.
Чом стався я отут!?

Я повертаюсь,
Господи, до Тебе
з душею оскуднілою, -
очманіла,
вона не шукає пристані,
а летить безумно
й безоглядно.

Скільки гарячого божевілья!

І скільки докруг
глухоти і темноти,
а чисте золото
праведної душі
ніхто не бачить
і не чує,
бо гендлює
і благоденствує,
а Слово самочинно помститися
нікчемністю вашої
нищої душі
і виявить на всю повноту
уст ваших лож.

Молитва

Молю уклінно і благаю,
Всесильний Господи,
пошли ж бо
із Твоїх чертог
оцій знеможеній душі,
засохлій і німій у самоті,
рясного й щедрого дощу,
щоб розвесніла,
а не скніла
од слова злого;
хоч би розмова
як розмова,
дай, Господи,
Слово до Слова
цієї світло-небесної
Краси,
чи хоч блискітку доброї яси...

Отож пошли нам, Господи,
дощу, нікчемним,
щоб вимолити у молитві
весну священну і ярку.

Іван КОВАЧ**Змальовані
кров'ю калини**

Нічого, нічого,
нічого! –

лиш зойки
довкола в долині.

І берега жили
сумного,

змальовані
кров'ю калини...

Крайнебо вдалині

Весна прийшла
на білому коні,
травневих слів
навіяла у груди, –
тому крайнебо
кличе вдалині,
тому воно зове
у всі-усюди.

Зрослися зорі
в ружу навіки,
щоб вік міцнів
на скронях континентів,
душа проймалась
жолобом ріки
у кожну хвилю
в кожний політ ментів...

**Не хвиля
вітру в шибу**

Вкраїнська доле-днино,
повік так, тож і нині,
всім навстіж відкриваєш,
до себе добрих звеш.

Кларнетний розквіт краю
дола пороги сині,
вовік твоїм будь сином
для мене честю є.

Скажу відверто, чесно:
любов моя до тебе
не хвиля вітру в шибу,
не марна гучність слів.

Увічнюю в тобі я
себе я, українця,
й руками обнімаю
прийдешність твоїх днів!..

**Іде травами
травень**

Ходить травень травами,
гей, під руку з весною,

підібгавши рукави
по-легінськи.

Ходить травень бруківкою,
гей, під руку з склепінням.
З кучерявим серцем
вкраїнця.

Ходить травень континентами,
гей, такий щиросердий!

Серед вулиць йде мрійливо, -
іде травами травень...

Бук-красень

Бук-красень бентежний
прокинувся в лісі
й зловив на собі
мій втішений погляд...

Панікує бук-красень,
молодий та достойний,
мовби останній,
мовби сфотографований.

Зашкіриться смерті і він
завтра-позавтра,
й полетить, мов лелека,
в далеке-дапеке...

**В силуетах
дерев в вишині**

І щемно мені,
коли вранці стебло
зоріє розквітлим
узвишшям,
коли у блакиті
не очі, не скло,
а пам'ять
липневого вірша.

Бо ж так воно добре,
коли у мені
увінчаним ходить
мить-слово,
коли в силуетах
дерев в вишині
я бачу Село
ув обновах.

Зі словами тоді
усевладно іду
на захист готарів
і волі, –
вітчизну ж свою
лиш в собі я знайду
завжди тільки
голубом долі!..

Рядки

У мене до вас є надія,
бо в мене до вас є життя.
Яка непорочна та мрія,
що в ній вже і ви, вже і я...

У мене про вас був би спомин,
та в ньому хіба лиш багнет, –
тому-то, тому-то мій комин
вертає свій дим до тенет...

У мене є ви – моє горе,
а в ньому – і щастя, і зло.
Я вас й серед теміні бору
знаходжу лиш світлом
й теплом...

Тарас ІВАСЮТИН**АПОЛЛІНЕР ПРО УКРАЇНСЬКИХ
ХУДОЖНИКІВ ПАРИЗЬКОЇ ШКОЛИ**

Наприкінці XIX ст. французькі імпресіоністи перетворили свою столицю на світовий центр мистецтва. Париж, на пагорбах якого народжувалися найновіші мистецькі ідеї, вабив художників з Європи, обох Америк і, навіть, далекої Японії. Недовго місцем проживання прибулих мистців був Монмартр, де створював свої роботи П. Пікассо, мешкав Г. Аполлінер. Іноземці, переважно, одразу починали оселятися на Монпарнасі, кварталі на лівому березі Сени. Будинок мистецьких ательє «La Ruche» (Вулик), дешеві робітні на вулиці Кампань Прем'єр і перехрестя Вавен (бульварів Распай і Монпарнас), де дотепер знаходяться кафе «Ротонда», «Дом», «Ла Куполь», були місцем зустрічей художників-іноземців, представників німецької, російської, польської, американської мистецьких колоній.

«Паризька школа» (Ecole de Paris) – важко знайти більш аморфний за значенням термін. Його застосовують до двох різних епох в історії мистецтва. Так називають художнє середовище Парижа в часи пізнього середньовіччя, але переважно назву Есоїе бе Рагіз використовують для характе-

ристики мистецьких робіт, створених у Парижі після авангардної революції початку XX ст. «Школа» – тому що їхали в Париж вчитись новому мистецтву. Водночас, художники прибували сюди здебільшого вже сформованими майстрами, після студій у Кракові, Відні, Мюнхені, Берліні і своєю творчістю вони продовжили лідерство столиці Франції до середини століття, яке після війни перебрав на себе Нью-Йорк. Як соціальне явище, Паризька школа охоплює міжнародне середовище художників-емігрантів, які приїхали до французької столиці в першій третині XX ст.

Українська філія Ecole de Paris – поняття, викликане потребою об'єктивного і повного відтворення історії мистецтва України. Воно не обмежується відбором імен за національністю, а охоплює всіх майстрів, що народились і почали свій творчий шлях на українській землі. «Українська філія» об'єднує і тих художників, які жили в Парижі кілька років, навчаючись в академіях, приватних студіях, і тих, що залишилися у Франції назавжди. Паризька школа в цьому контексті – в прямому розумінні школа, яку про-ходили і почасти формували вихідці з

України. Вони різнилися за художніми смаками, політичними поглядами, далеко не всі контактували між собою. Більшість із них були зайняті виключно мистецькими проблемами, пошуком форми індивідуального самовираження. Але були й такі, хто свідомо творив задля вироблення українського національного стилю, прагнув зорганізувати мистецьке життя української громади в Парижі. Протягом 1900-1939 рр. тут працювало близько ста художників з України, серед них – О. Архипенко, М. Андрієнко, О. Грищенко, С. Левицька, С. Делоне, Х. Орлова, З. Баранов-Россіне, М. Ткаченко, Б. Едвардс, А. Мінчин, Мане-Кац, З. Менкес – українці, росіяни, євреї, чия творчість вписана яскравими сторінками з історію мистецтва XX ст. [2, с. 3].

Зазначимо, що уже наприкінці XIX – початку XX ст. столиця Франції вабила молодих українських художників (С. Васильківського, М. Башкирцеву, М. Самокиша, І. Похитоніва, О. Мурашка, П. Левченка), які хотіли продовжувати в ній свої студії, вивчати давнє мистецтво в її музеях [3, с. 77].

(Далі буде)

МИТЕЦЬ ІВАН КОВАЧ СВОЇМИ ШЕДЕВРАМИ – ПРО СЕБЕ І СВОГО СУЧАСНИКА (В ЧЕСТЬ 75-РІЧЧЯ ПОЕТА ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ!)

(Продовження з попереднього числа)

Отож вічність панує таки між нами на землі, в родах вічних, а не в індивідуума минучого; навіть і камінь нищиться вітрами або лавами вулканів, ліс горить, схне і росте інший з коріння, людина помирає, а рід її вічний зберігається теж у своєму корені, а „у нім любов/в вовічних трелях”, що пульсує Божим сотворінням, що „зітхне”, як не з кореня, то з насіння оновленим і невинним життям.

Іван Ковач не поет людини. як індивідуума, а поет-містик, що оспівує Божественний генезис, бо він знає і відчуває свою і людську корінність з родового відмінку, що правда записана з давніх-давен у родовому відмінку для українців, в румунів „genitiv”, тобто генезис, що визначає походження, приналежність до роду і вказує на нашу гідність та корінну досконалість, нашу моральну і духовну вертикальність:

*В родовому відмінку
гуляє походження
і генезис.*

*У ньому джентельмен
цирий-ревневий
знайде надію.*

*Геометричний,
вертикальний,
той, що справжній джентельмен,
знайде себе
і в підкореній
просвердленій мрії...*

Чудовий двострофний вірш, розкладений ритмічним подихом у 12-ти стишковий верлібр свідчить про нашу корінність і людську гідність та вертикальність, що зветься „джентельменом”, тобто „людиною з-між людей”, як зрозуміло і приємно відкривається семантично англійське слово запозичине із італійської мови, яким визначається шляхетна й почесна людина, гідна пошани, як і сам поет, що завжди прославляв духовні цінності свого українського роду, які знаходяться „в підкорінній/просвердленій мрії...”, тобто в генетичному коді та нашій підсвідомості того вічного кореня, бо всі інші належать джентельменам всіх народів. Це — Божі благодаті, з якою людина росте і розквітає за нашим старанням і дбайливістю, бо недбайливість веде до ганебного зла і гріховності та втрати найкращих духовних валентностей: гідності, праведності, доброти тощо, на які звертає увагу поет образом джентельмена — щирого, ревнивого, надійного та вертикального, що знаходить себе у тім Божім, „підкоренім” своєму роду!

З цієї точки зору, митець-містик і патріот турбується українським родом, своїм прадідівським, оприлюднюючи сьогодні генетичний образ величчя колишнього

українця, свідомо належний своєму роду, народу, батьківщині — Україні та українцям, як висвітлюється він з класичного вірша „Мов світла горлиця”:

*Україно моя, ріднокровну
Я знайду тебе в жесті причастя.
(с.92)*

Для І. Ковача родовідна країна і мова визначаються, як святина-святинь — „причастям”, яке гнітить душу і веселить українською самовизначеністю та Божою святістю:

*Я взірцем понесу тебе всьому,
Хто промовить до мене, й недобрим
розповім я про тебе, і злomu,
та обрамлю у злото твій обрис.*

Тільки величчю рідного краю і батьківською мовою, солов'їною, поет звертається до свого роду-народу, щоб розказати всім і навіть тим „злим” про золотий обрис свого краю, а для себе, як надійний співець часовий і позачасовий — „чистий часловець/і в подовжній, зарідненій мрії/збережу тебе, де реєстровець”. Здається, що сучасний літописець-співець має на увазі, як і великий Шевченко, козацьких реєстровців-мрійників величчя України за часів Гетьманщини, коли волелюбні борці напували кров'ю землі неньки України, щоб зберегти свій рід і край вільним та незалежним, надіючись, що тільки жертвами небесний „вітер” „приносить зірницю зарання/в жовтокрилу, блакитну надію”, зореносну надію, яка палає по досі в жовтосиньому прапорі мирної мучениці України в пошуках свого європейського права бути справді незалежною і рівною з всіма, тому що Україна надіється володіти плодоносним зерном власних степів та небесною синню Божої благодаті, волі й добробуту:

*Україно моя, із тобою
я ввік буду там, де живує
Рідне слово і рідна земляця,
Де ти світла-пресвітла горлиця!..*

З присягою і радістю щирого українця поет-патріот „дише сповна та кричуще” і дарує свою радість на весь світ, що прабатьківська доля торувалась „патріарше й гаряче” ще в славні часи христителя наших предків Київської Русі (988 р.) Святим Володимиром Великим, патріархом українського Єрусалиму та слов'ян. Іван Ковач перед цілим світом шле гарячу присягу своїй рідні Україні, своєму родові-народові, українському слову та рідній землиці, перемішаною кров'ю і світлимипресвітлим надіями та піснями України-горлиці.

Відданий рідній землиці та Землі праматері, — життєдайній планеті —, поет прославляє їх гімном і вважає, безумовно, самотніми, незамінними, спасальними:

*Навпроти неба — Земля
безсмертна, розумна, найвна
вічно кохана,
вічно обманена./.../*

*Навпроти неба — Земля
не в словнику одинокее слово,
а просто — Земля,
як у дитини — мати. (Долоню до неї
приліплю с.237)*

Якщо земля ототожнюється з матір'ю — годувальницею, символ нашого світлого, теплого і щасливого життя, що купається у місцеві зелені та небесному світлі, у нашій любові „вічно кохана,/вічно обманена” пополам добрими і злобними людьми; ті добрі працюють та уквітчують, а злі винищують необачно основу таки нашого існування.

Іван Ковач визначається як поет і митець незбагнених синтез та небесних ширів і глибин, де в гульбі сонячних променів, поблизу землі, розшаровується життя.

Білий вірш „Дорога променева” оспівує гармонійний світ приземельного космосу — гімн світла, небесного неба, птахів та землі, таїнства Божого сотворіння, образи сприйняті зоровими, чуттєвими, але й метафізичними-духовними прийомами, якими відкриваємо Вседержителя нашого Господа, Володаря неба й Землі: „Над нею — очі,/ слово,/спокій...”. Між іншими, Псалом 11-й Давида розбуджує і укріплює довір'я у Господа:

*4. Господь — у святім своїм храмі;
Господь — престол Його на небі.
Очі Його дивляться на вселенну,
повіки Його за людьми стежать.*

Отож, з небесного престолу Господь дивиться за людьми, щоб допомогти їм своєю безмежною любов'ю і словом Святої Євангелії. Вічне Слово — Син Божий, Ісус Христос Спаситель наш, а „спокій” — небесна гармонія, яку вселяє Бог віруючим, мертвим і живим.

І. Ковач — співець, що прославляє гармонію між небом і Землею, не раз жахається людською неповагою до Божої благодаті, якою забезпечуються „генезис” Землі та її життєдайність, як доказує шедевр „В початках і кінцях”:

*Коріння і Земля, Коріння Землі,
Земля й Коріння Земля й Коріння
У райдужнім рості. в початках і кінцях... (с.205)*

Перед нами — образ гармонійної залежності Землі від сонячної енергії світла, все з Божої благодаті: «У ньому було життя, а життя було — Світло людей”(1:4), „райдужного росту”, що разом із земельним корінням та джерелами вод пульсують життям, а в цій взаємозалежності знаходиться початок і кінець, коли один із енергетичних стимулів обривається протидією людства своєю необачністю: „Вісь Землі/зламалася в крилі/над пропастью душі” (Вісь Землі і місяцева неміч, с.204).

(Далі буде)

Іван КІДЕЩУК

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА В РУМУНІЇ

(Закінчення. Поч. у попередньому числі)

Слід також періодично організовувати засідання та з'їзди українських учителів Мараморощини, Буковини, Добруджі та Банату. СУР запровадив у практику такі з'їзди українських учителів, де можна регламентувати та вирішувати усі назрілі проблеми українського шкільництва. Цього року в курорті Юпітер СУЗ організував такі заходи.

Варто було б створити в Мараморощині „Будинок українського учителя”. У серпні 2006 році була започаткована Асоціація українських учителів Румунії. Метою цієї неурядової організації є упровадження українського шкільництва у всіх українських поселеннях Румунії, а також об'єднання українських учителів та української інтелігенції.

Втілення в життя цих проектів може змінити ставлення самих українців до українського шкільництва. Поліпшити перспективу розвитку українських шкіл можна також при активній матеріальній підтримці і допомозі з боку як Румунії, так і України.

Освітній рівень населення українських сіл Мараморощини відіграє важливу роль у соціальній стратифікації суспільства. Цей показник прямо пропорційно впливає на забезпеченість кваліфікованими кадрами галузей народного господарства та їх рівень життя населення.

У рівні освіти українського населення спостерігаємо територіальні відмінності. В приміських сільських населених пунктах (Ремец (Ремети), Бочкою Марє (Великий Бичків), Рона де Сус (Верхня Рівна) та Рускова (Рускова) питома вага осіб з освітою вища, ніж у віддалених гірських селах (Поєніле де суб Мунте (Руська Поляна), Репедя (Кривий) та Бістра (Бистрий)). В середньому за статистичними даними перепису населення на 1992 р. в усіх українських селах на 1000 осіб припадає 864 особи з освітою, решта – 136 осіб не мають освіти. Від загальної чисельності населення українських сіл (38403 жителі) особи віком 12 і більше років становили 74,9% (28557 осіб). Із них 24848 осіб у 1992 р. мали освіту.

У середньому за статистичними даними перепису населення на 2011 р. в усіх українських селах на 1000 осіб припадає 953 особи з освітою, решта – 47 осіб не мають освіти. Від загальної чисельності населення українських сіл (35217 жителі) особи віком 10 і більше років становили 85,65% (30166 осіб). Із них 28740 осіб у 2011 р. мали освіту.

Також спостерігаються територіальні відмінності серед українських сіл за рівнем вищої, повної середньої, середньої та початкової освіти.

Проте відносні та абсолютні показники кількості осіб з вищою освітою доволі низькі. У період комуністичної диктатури зменшувалася кількість місць у вищих навчальних закладах, хоча середні та професійні заклади обмежень не зазнали. Таким чином, у вузах

створювалася велика конкуренція (приблизно 25 осіб на місце). Українці та представники інших національностей майже не мали шансів вступити до румунських університетів. В основному велика кількість українців з Румунії, які бажали здобути вищу освіту, орієнтувалися на український філологічний відділ Бухарестського університету або на теологічні інститути в містах Клуж-Напока, Сібіу та Бухарест. Були відкриті нові заклади з української філології при Клузькому та Сучавському університетах. Українці вступали також на математичні, фізичні, хімічні та інші факультети, що після закінчення давало

дів Львова, Ужгорода, Івано-Франківська та інших міст України. Близько 90 українських студентів із Мараморощини здобули вищу освіту рідною мовою і працюють в школах краю.

Незначні за кількістю студентів набори з Мараморощини у вищі навчальні заклади України (переважно західного регіону) проводилися у 1991, 1993, 1997, 2001 рр. Такі заходи відіграють важливу роль у процесі національно-культурного відродження українців повіту Марамуреш. Багато випускників румунських ліцеїв закінчили університети, музичні, педагогічні та медичні училища в Україні.

Показник рівня вищої освіти на 2011 р. серед населення в приміських селах у 2 рази вищий, ніж у гірських поселеннях. Найвищий він у комуні Бочкою Марє (Великий Бичків): на 1000 осіб віком 10 і більше років припадає 69 осіб з вищою освітою, на другому місці – комуна Ремети (48 осіб), на третьому місці Рона де Сус (Верхня Рівна) 40 осіб, Репедя (Кривий) 39 осіб, Бістра (Бистрий) – 35 осіб, Рускова (Рускова) – 31 особа, Поєніле де суб Мунте (Руська Поляна) – 27 особи. В усіх українських комунах мають вищу освіту 28740 осіб, з яких 1167 осіб вищу освіту.

Зберегти етнокультурну та мовну спадщину українцям Мараморощини вдалося завдяки тому, що вони з повагою та гордістю ставилися до національних культурних надбань і виявили надзвичайну стійкість. Велику роль відіграла національна свідомість українських учителів, священників, поетів, письменників. Українські культурні діячі за останні 50 років дуже старанно зберігали та відновлювали надбання української духовної та культурної спадщини. В українських селах Мараморощини українською мовою розмовляє понад 88,7% населення. Мовна ознака є тією складовою суспільного життя, за допомогою якої населення самоідентифікується і розвивається. На жаль, упродовж багатьох століть українці втратили чимало звичаїв, обрядів та рис національного одягу. Це засвідчує природний процес асиміляції українців у повіті Марамуреш.

Василь КУРЕЛЯК

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедія українознавства: В 12 т. / Гол. Ред. В.Кубійович. Перевидання в Україні. – Львів: НТШ, 1994. – Т.4. – С. 1600.
2. Зарубіжні українці / Редкол.: С.Ю.Лазебник, Л.О.Лещенко, Ю.І.Макар та ін. – К.: Україна, 1991. – 252 с.
3. Заставний Ф.Д. Географія України. – Львів: Світ, 1994. – 442 с.
4. Заставний Ф.Д. Українська діаспора: Розселення українців у зарубіжних країнах. – Львів: Світ, 1991. – 120 с.
5. Українське автохтонне населення в країнах Східної Європи: Румунія. – С. 88-96, 118-119.
6. Recesământul populației pe anul 1992. № 88 – Baia-Mare. – Direcția județeană de statistică Maramureș.

змогу обирати відповідний фах, або працювати в школах свого краю, тим самим піднімаючи рівень освіти і культури серед українців.

Показник рівня вищої освіти на 1992 р. серед населення в приміських селах у 1,5 рази вищий, ніж у гірських поселеннях. Найвищий він у комуні Бочкою Марє (Великий Бичків): на 1000 осіб віком 12 і більше років припадає 11 осіб з вищою освітою, на другому місці – комуна Рона де Сус (Верхня Рівна) (8 осіб), Рускова (Рускова), Бістра (Бистрий) (по 6 осіб), Поєніле де суб Мунте (Руська Поляна) 4 особи, Ремец (Ремети) та Репедя (Кривий) (по 3 особи). Найгірша ситуація цього часу склалася у гірських селах, розташованих у долині р. Рускови, де на 1000 осіб віком 12 і більше років у середньому припадає лише 4 особи з вищою освітою, хоча на цій території проживає 14524 осіб цієї вікової категорії (50,5% від усього населення цих сіл).

Загалом кількість осіб серед українців Мараморощини, які мають вищу освіту, дещо більша, але чимало з них не повернулися до рідного краю через різні економічні та соціальні причини (вигідніші та перспективніші умови праці тощо), тим самим знизивши частку осіб з вищою освітою в регіоні. За офіційними даними, в 1992 р. у комуні Рона де Сус (Верхня Рівна) із 4119 осіб, що здобули освіту, лише 32 особи мали вищу. Проведене нами етносоціологічне анкетування в 1997 р. засвідчило, що кількість осіб з вищою освітою збільшилася вдвічі (до 65 осіб), не рахуючи тих, що залишилися в інших регіонах держави після здобуття освіти. Подібна картина спостерігається і в інших українських селах. В 1990 р. біля 50 випускників українських ліцеїв вступили до вищих навчальних закла-

ДО 150-РІЧЧЯ СМЕРТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Володимир АНТОФІЙЧУК

ЯК БУКОВИНА ВШАНОВУВАЛА ПАМ'ЯТЬ
ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ В 1911 РОЦІ

Усвідомість буковинців Тарас Шевченко почав увіходити наприкінці 50-х років XIX ст. Але перші масштабні акції на пошану його імені й творчості в нашому краї відбулися тільки на початку XX ст., особливо в 1911 році, коли відзначали 50-ті роковини від дня смерті геніального поета.

Ретельна підготовка до днів пам'яті великого українця велася протягом тривалого часу. Було утворено ювілейний оргкомітет, який очолив професор другої Чернівецької гімназії Іван Прийма. На його засіданнях, у яких брали участь Остап Луцький, Мирон Кордуба, Теодот Галіп, Омелян Попович та ін., обговорювали широку програму святкування, уточнювали дату їх офіційного проведення. Чернівецька газета «Народний голос» від 9 березня 1911 р. опублікувала звернення, в якому закликала буковинців гідно і всенародно вшанувати пам'ять Великого Кобзаря. «Нехай се наше свято, – говорилося в ньому, – піднесе духа в цілім нашій народі. Нехай розпалить воно всі наші серця найвищою любов'ю до народу і нехай подасть нам воно нову тривку надії, що колись справді домовина розвалиться, а з-під неї встане Україна – вільна і щаслива».

У краї провадилася активна просвітницька робота, спрямована на глибше пізнання творчості Тараса Шевченка й розуміння його заслуг перед українським народом. Потреба осмислення спадщини поета розглядалася в контексті національних визвольних змагань. «Коли б ми розуміли Шевченка як слід, то его «Кобзар» (себто его твори), був би для цілого нашого народу живущим і цілющим жерелом на усі терпіння народу. Ми черпали би з того жерела і науку, і заохоту та силу до праці й боротьби за своє право, за рідний край; набиралися б високої благородності і любови до всього свого рідного, до правди і волі. Шевченкові ідеї були б у життю для нашого народу провідною зорею, що веде до щастя», – йшлося в редакційному матеріалі газети «Народний голос» від 16 березня 1911 р. Про значення Шевченкового слова в історії українського народу наголошував Сильвестр Яричевський у своїй статті «1861-1911 на Україні» («Народний голос» від 16 березня 1911 року). Вважаємо, що й сучасному читачеві буде цікаво познайомитися з її змістом, тому подаємо її повний передрук на сторінках «Буковинського журналу».

Урочистості з нагоди 50-х роковин від дня смерті Тараса Шевченка з величезним патріотичним піднесенням проходили по всій Буковині. У Чернівецькому університеті замість звичних лекцій професор Степан Смаль-Стоцький виступив з доповіддю про Тараса Шевченка, в якій наголосив на тому, що сприйняття ідеалів Кобзаря має бути дієвим. За наказом крайової шкільної ради в

усіх народних і середніх школах відбувалися святкові концерти, на яких декламували вірші поета, виконували пісні на його слова. Подібні заходи організовували й сільські громади, найактивнішу участь у яких брало вчительство Буковини.

Основні події ювілейної програми припали на 18-19 березня. Про них докладно розповів Сильвестр Яричевський у статті «Поклін столиці Буковини безсмертному Кобзареві», опублікованій у газеті «Народний голос» від 23 березня 1911 року. Нижче наводимо її повний текст.

Ушанування пам'яті Шевченка викликало в буковинців всезагальне патріотичне піднесення, пробуджувало усвідомлення їхньої приналежності до єдиної української сім'ї, додавало енергії й завзяття у боротьбі за національні права. Громадськість краю почала збирати кошти на спорудження пам'ятника Великому Кобзареві в Києві, який планувалося відкрити до його столітнього ювілею. Якщо зважити на те, що вшановувати пам'ять Шевченка було фактично заборонено в Києві й усій підросійській Україні, то буковинські урочистості з нагоди 50-х роковин слід сприймати з погляду їх загальнонаціонального значення.

*Сильвестр ЯРИЧЕВСЬКИЙ*1861-1911
НА УКРАЇНІ

П'ятдесят літ – як учора!..

Велична тінь народного характерника-
чародія, борця і мученика за правду й волю

не змаліла для нас на ході тих п'яти десятків років, відколи Єго криє висока канівська могила, ні – та світла постать Кобзарєвого духа зросла, змогутніла...

І веде нас у крашу будучину, як ясне сяєво колись водило Ізраїля по пустині...

А слово Єго з-за гробу співає пташкою-щебетушечкою пісню любови до вселенної України; взиває гучним і великим голосом Тиртея до боротьби «у своїй хаті» за «свою правду і силу, і волю»; гримить згуком архангельської труби: «Кайдани порвіте!»

І в злиднях, недолі, в пору народних невдач і великого смутку ми все іще беремо скрижалі пісень Єго і шукаємо в них животворного проміння надії, щоби саявом своїм сповнило нам зболілу душу...

Ах, бо часто, часто іще витає в нас – з чорного лона судьби виливається на голови нашого народу те «врем'я люте».

Усе іще «нема Січі – пропав і той, хто всім верховодив». Степи, гори, поля й бори питають все ще, «де то наші діти ділились, де вони гуляють?... бенке-тують?» І все іще одну й ту саму відповідь подає смутний геній минувшини, упадку: «Не вернеться козаччина, не встануть гетьмани, не покрийють Україну червоні жупани! Обідрана, сиротою понад Дніпром плаче, а ворог сміється...».

Та от надлітає і веселіша звістка, що ластівочкою, вішункою весни, стучається до засумованого серця: «Слава не поляже, а розкаже, що діялось у світі; чия правда, чия кривда і чиї ми діти!»

*(Далі буде)***Оголошення**

Шановні читачі, кореспонденти, співпрацівники «Вільного слова», повідомляємо, що електронна адреса редакції змінюється. Наша нова електронна адреса:

vilne.slovo@uur.ro

Також візьміть до уваги, що ми будемо приймати кореспонденцію на стару електронну адресу лише до кінця поточного року.

Десять років тому
Мирослав ЛАЗАРУК

ІВАСЮКОВІ ПІСНІ ЗАСПІВАЛА ЛОРЕДАНА

У Чернівецькому меморіальному музеї Володимира Івасюка презентувала свій диск українських і російських пісень відома румунська співачка українського походження Лоредана Драгу. Разом з нею на зустрічі побували перекладачка з української Аспазія Регуш та «золота труба» Румунії, чоловік Лоредани Костянтин Мандрештяну. Представив гостей із сусіднього Сучавського повіту відомий поет, голова правління обласного благодійного фонд культури «Дім румунської мови» Василь Терицану. Їх тепло привітала також Генеральний консул Румунії в Україні пані Тетяна Попа.

Ще задовго до цієї презентації у музеї велися розмови про налагодження дружніх взаємин з нашими сусідами румунами і поляками. Планувалося повезти туди тематичні виставки, які глибше і детальніше розповіли би про життєвий і творчий шлях як композитора Володимира Івасюка і його батька письменника, науковця і громадсько-го діяча – Михайла Івасюка, інших видатних мистців краю. Але поки що далі планів і задумів справа не пішла. Проте після недовгих перемовин з Василем Терицану прийшли до згоди презентувати у музеї компакт-диск Лоредани, який називається «Я піду в далекі гори...», як і одна з найпопулярніших нині пісень безсмертного автора «Червоної руті».

Як розповів у музеї пан Василь, Лоредана народилася в українському селі Маріцей Сучавського повіту (Румунія). З раннього віку почала співати румунські народні пісні, але згодом у ній прокинувся потяг і до українських. Співала вона у дуже відомому румунському колективі Чепріана Порумбеску об'їздила з ним міста і села Румунії. Українську мову вивчала в Сучавському університеті і зараз викладає її в селі Шербівці Сучавського повіту.

– Лоредана народилася в дуже співучій родині. Гарно співав її батько, – продовжує свою розповідь В. Терицану. – І те, що вона звернулася до українських народних пісень та сучасних композиторів є цілком логічним продовженням її творчих пошуків. Вона досягнула значних успіхів, завоювала багато високих призів і в Румунії, і поза її межами, бо гастролювала в Україні, Туреччині, Молдові, Польщі.

Уже під час зустрічі з'ясувалося, що не випадково з Лореданою прийшла й одна з найвідоміших перекладачок з української мови в Румунії Аспазія Регуш, яка знайомить румунських читачів не тільки з прозою, а й поезією наших письменників.

Зокрема, вона переклала книгу про голодомор в Україні 1933 року, поезії чернівецького літератора Володимира Вознюка та багато інших. Народилася пані Регуш в селі Калінешти, де жили батьки геніального Мігая Емінеску, де народився також Іон Козмей, відомий румунський письменник і перекладач «Кобзаря» Тараса Шевченка на румунську мову.

– Українську мову Лоредана вивчала у мене на філологічному факультеті Сучавського університету, – уточнює пані Аспазія. – Я ж запропонувала їй

Відповідь, що до нього часто приходять люди зі скаргами на своє важке життя. Після прочитання цієї книги вони вже тішаться своїм життям.

Коли зазвучали перші акорди пісні «Я піду в далекі гори» і заспівала Лоредана, здалося, ніби музейну залу залила могутня хвиля світла і таких же чистих почуттів. Співачка зуміла знайти свою інтонацію і в «Червоній руті», яку виконували й виконують на багатьох континентах і не тільки українці. Як висловилася професор Чернівецького університету Ніна Гуйванюк, ми відчули відкрити і щирю душу виконавиці. Часто-густо зі сцени співак демонструє самого себе, а не твір, тому й не заворожує, не вражає, а скоріш за все – дивує. На презентованому компакт-дисківі співачка виконує пісні інших українських композиторів, російські шлягери. Але, як сама зізналася, мріє створити цілий диск пісень Володимира Івасюка. Адже вже має у власній бібліотеці нещодавно видані «Букреком» «Музичні твори» Івасюка, куди увійшло 80 його пісень. Звичайно, ми, українці, з нетерпінням очікуватимемо цієї події. А заступник Чернівецького міського голови Інна Онацька і начальник управління культури облдержадміністрації Іван Петрусак, подякувавши за чарівний спів і цікаву зустріч, запросили Лоредану на сольні концерти до Чернівців та інших міст області. Прикрасив би її спів і обласне свято української пісні, яке ми проводимо щорічно 13 вересня на Театральній площі, звідки далекого 1970 року вперше у прямому телефірі «Червона рута» і «Водограй» прозвучали на всю Україну у виконанні самого Володимира Івасюка.

Радо вітали румунських гостей сестра композитора, кандидат філологічних наук Оксана Івасюк, яка подарувала співачці образ та рушник, і її чоловік Віктор Павлюк, котрий слушно підкреслив, що нинішня зустріч – глибоко символічна. Європейський дух завжди панував у цій домівці. Михайло Івасюк добре володів румунською та іншими мовами, знав на пам'ять поезії Мігая Емінеску, якого охоче слухали і син Володимир, і сестри, і внук Михайло. А те, що незабаром побачить світ його книга «Монолог перед обличчям сина» у перекладі Аспазії Регуш та Лоредани Драгу у Чернівецькому видавничому домі «Букрек», українська інтелігенція щиро вітає. Значить, і широкий читачий загал румунів і України, і сусідньої держави більше дізнаються про нашого геніального композитора.

Буковинці у свою чергу пообіцяли приїхати до Сучави з тематичними виставками про життєвий і творчий шлях Володимира Івасюка, які постійно готує меморіальний музей.

прочитати твір Михайла Івасюка «Монолог перед обличчям сина» про геніального композитора Володимира Івасюка. Читала вона його зі сльозами на очах. Була надзвичайно вражена трагічною долею великого мистця. Відтак, я запропонувала їй перекласти цю повість на румунську. Треба відверто зазначити, на жаль, румуни не надто багато знають і про Україну, і про Івасюка. Коли я переклала твір про голодомор, до мене прийшов один священник і попросив тисячу примірників цієї книги. Запитала: навіщо йому такий великий наклад?

Культурно-просвітницький часопис Союзу українців Румунії

РЕДАКЦІЯ: Головний редактор – **Іван КОВАЧ**

Редактори – **Ірина ПЕТРЕЦЬКА-КОВАЧ** та **Роман ПЕТРАШУК**

Комп'ютерний набір – **Ірина ПЕТРЕЦЬКА-КОВАЧ**

Техноредагування – **Роман ПЕТРАШУК**

Друкарня «RCR PRINT» Бухарест, Румунія; **ISSN 1223-8988** Adresa redacției:

Uniunea Ucrainenilor din România, str. Radu Popescu nr. 15,
Sector 1, București, ROMÂNIA, Tel. 0212220748, 0212220753, Fax 0212220737

E-mail: vilne.slovo@uur.ro/ Адреса сайту СУР: **www.uur.ro**

**Наклад фінансований
Союзом українців Румунії**

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.
- З юридичної точки зору за зміст матеріалів відповідають їх автори.